

Mariusz Załucki

Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego
mzalucki@afm.edu.pl

Dylematy regulacji dziedziczenia ustawowego dzieci małżonka spadkodawcy (art. 934¹ kc.)

Dilemmas of statutory inheritance of children of the deceased's spouse (art. 934¹ Civil Code)

Abstract: The circle of statutory heirs cannot be accidental. The inclusion into Polish law of children of the deceased's spouse to this circle is associated with the concept of the legislator to establish a wide range of potential heirs that inherit ab intestato. The author analyzes the current solutions and points to doubts regarding their effectiveness.

Keywords: circle of statutory heirs, children of the deceased's spouse, stepchild, statutory inheritance

Słowa kluczowe: krąg spadkobierców ustawowych, dzieci małżonka spadkodawcy, pasierb, dziedziczenie ustawowe

1. Przeobrażenia prawa spadkowego są niezbędne. Wynika to z wielu czynników, jak choćby z ciągłych zmian zachodzących w społeczeństwie, czy – co charakterystyczne dla europejskiego społeczeństwa szczególnie ostatnio – zwiększonej migracji pomiędzy poszczególnymi państwami. Mimo pewnych głosów o potrzebie ujednoczenia materialnego prawa spadkowego w Unii Europejskiej, a być może nawet wprowadzenia jednolitej regulacji w tym zakresie¹, prace nad tego rodzaju rozwiązaniami jeszcze się nie zaczęły i nie ma raczej widoków na to, by stało się to w najbliższej przyszłości. Pomimo wejścia w życie unijnego rozporządzenia spadkowego

1 Zob. W. Pintens, *Towards a ius commune in European Family and Succession Law?*, Cambridge-Antwerp-Portland 2012, s. 6 i n.; M. Załucki, *Uniform European Inheritance Law. Myth, Dream or Reality of the Future*, Kraków 2015, s. 7 i n.

nr 650/2012², które porządkuje kwestie związane ze wskazaniem prawa właściwego dla sprawy spadkowej i jurysdykcji, brak jest póki co instytucjonalnych inicjatyw by pójść o krok dalej i przygotować projekt aktu, który w przyszłości mógłby stanowić podstawę dla oceny wszystkich stosunków prawnośpadkowych Unii Europejskiej³. Wygląda więc na to, iż przynajmniej w najbliższej przyszłości, materialne prawo spadkowe nadal pozostanie domeną prawa krajowego. Ma to o tyle znaczenie, iż poszczególne systemy prawne różnią się w tym obszarze, czasami nawet znacznie, przez co praktyczne stosowanie niektórych instytucji z tego obszaru może być niejednokrotnie utrudnione⁴. Mimo to ustawodawcy niektórych państw europejskich próbują zmieniać swoje prawo spadkowe w duchu harmonizacji, tak by możliwie największe różnice ulegały zacieraniu. Spotykaną tendencją w tym obszarze jest m.in. próba takiego zaprojektowania kręgu spadkobierców ustawowych, by ten gwarantował pozostawienie majątku zmarłego w rękach prywatnych, czemu służyć ma m.in. możliwie szerokie ujęcie osób potencjalnie uprawnionych do dziedziczenia z ustawy po zmarłym spadkodawcy⁵.

Tego rodzaju trend zaobserwować można również i w Polsce. Obecne prawo spadkowe, niesłusznie uważane w naszym kraju za regulację wyjątkowo stabilną, na skutek licznych nowelizacji, w tym także w obszarze kręgu spadkobierców ustawowych⁶, przewiduje bardzo szeroki krąg osób uprawnionych do dziedziczenia z ustawy. Poza osobami połączonymi ze zmarłym więzami krwi (zstępni, rodzice, rodzeństwo i ich zstępni, dziadkowie i ich zstępni – art. 932-934 kc.)⁷, do kręgu spadkobierców ustawowych należą także: małżonek spadkodawcy (którego rola jest istotna – art. 932 § 1 kc.)⁸, dzieci małżonka spadkodawcy (art. 934¹ kc.) oraz podmioty publiczne (gmina ostatniego miejsca zamieszkania spadkodawcy bądź Skarb Państwa –

2 Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady UE nr 650/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego, Dz.Urz. U.E. z 27.07.2012, L 201/107.

3 P. Lagarde, *Présentation du règlement sur les successions*, (w:) G. Khairallah, M. Revillard (red.), *Droit Européen des successions internationales. Le règlement du 4 juillet 2012*, Paris 2013, s. 5 i n.

4 Por. J. Pazdan, *Ku jednolitemu międzynarodowemu prawu spadkowemu*, „Rejent” 2005, nr 3, s. 9 i n.

5 Co znalazło wyraz także w Polsce w opracowanej w 2006 roku przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Cywilnego działającą przy Ministrze Sprawiedliwości Zielonej Księdze będącej optymalną wizją Kodeksu cywilnego w Rzeczypospolitej Polskiej. Zob. Z. Radwański (red.), *Zielona Księga. Optymalna wizja Kodeksu cywilnego w Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2006.

6 Zmiany wprowadzone ustawą z dnia 14 lutego 2003 r. o zmianie ustawy Kodeks cywilny i niektórych innych ustaw, Dz.U. Nr 49, poz. 408 (poszerzenie kręgu spadkobierców o gminę) oraz ustawą z dnia 2 kwietnia 2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, Dz.U. Nr 79, poz. 662 (poszerzenie kręgu spadkobierców o dalsze osoby bliskie).

7 J.St. Piąkowski, H. Witczak, A. Kawałko, (w:) B. Kordasiewicz (red.), *System prawa prywatnego*, t. 10, *Prawo spadkowe*, Warszawa 2013, s. 187 i n.

8 Por. M. Habdas, *Pozycja prawna małżonka spadkodawcy na tle prawnoporównawczym*, „Rejent” 2006, nr 2, s. 58 i n.

art. 935 kc.)⁹. Niniejsza wypowiedź poświęcona będzie właśnie jednej z tej kategorii osób, tj. dzieciom małżonka spadkodawcy, gdyż obowiązująca w tej mierze regulacja budzi pewne istotne wątpliwości, m.in. w zakresie jej *ratio legis*, czy rzeczywistego kręgu osób powoływanych w ten sposób do dziedziczenia. Celem tej wypowiedzi jest zaś próba zasygnalizowania tych wątpliwości i wskazania pożądanego kształtu regulacji kodeksu cywilnego w tym zakresie.

2. Krąg potencjalnych spadkobierców ustawowych nie może być przypadkowy. Musi być zdeterminowany przez funkcję prawa spadkowego, a także – z uwagi na bliskie związki prawa spadkowego z prawem rodzinnym – przez niektóre uregulowania w zakresie prawa rodzinnego. Przy czym konsekwencje tych założeń nie są ostre i mogą być różne. Zawsze ostateczne rozstrzygnięcie należy tu do ustawodawcy¹⁰. Stąd zasady dziedziczenia *ab intestato* są wyrazem określonej koncepcji legislatora. Na ogół poszczególni ustawodawcy odwołują się w tej mierze przede wszystkim do kryteriów związku krwi i poczucia bliskiej więzi rodzinnej¹¹. Zgodną wydaje się zresztą opinia, że w przypadku braku rozrządzenia ostatecznej woli przez spadkodawcę do dziedziczenia na mocy ustawy winien być powołany jak najszerszy krąg spadkobierców, w skład którego winny wchodzić osoby najbliższe zmarłemu. Istotne jest jednak ustalenie, kogo do takich osób zaliczyć, jak również w jakiej kolejności miałyby następować powołanie do spadku. Oczywiście jest bowiem to, iż powołanie wszystkich osób najbliższych do spadku w jednym czasie byłoby niepożądane, często prowadząc do zbytniego rozproszenia majątku spadkodawcy, co zazwyczaj nie odpowiadałoby jego woli, gdyby zostawił testament. Dziedziczenie ustawowe winno być więc tak ukształtowane, aby spadkobiercami zostały te osoby, które do dziedziczenia powołałby spadkodawca – przyjmując jednak, że mamy tu do czynienia z hipotetyczną wolą abstrakcyjnego spadkodawcy¹².

W krajowej doktrynie na początku XXI stulecia odżyła niejako dyskusja na temat przyszłego kształtu polskiego prawa spadkowego, w tym m.in. kręgu osób zaliczanych przez ustawę do spadkobierców ustawowych. I choć nie była to jakaś bardzo obfita dyskusja, to jednak w doktrynie proponowano rozmaite rozwiązania, co ostatecznie doprowadziło do zmian legislacyjnych. Źródła tego ostatniego szerszego zainteresowania problematyką dziedziczenia ustawowego można poszukać m.in. w stanowisku Rzecznika Praw Obywatelskich, który podnosił, iż obowiązujący stan prawny (do 2009 roku) prowadził czasem do skutków sprzecznych z poczuciem spra-

9 Zob. np. H. Czerwińska, Gmina jako spadkobierca ustawowy, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2015, nr 34, s. 395 i n.

10 S. Wójcik, M. Załucki, Podstawy prawa cywilnego. Prawo spadkowe, Warszawa 2015, s. 38.

11 Zob. J. Wierciński, Uwagi o teoretycznych założeniach dziedziczenia ustawowego, „Studia Prawa Prywatnego” 2009, nr 2, s. 82 i n.

12 Por. M. Załucki, Krąg spadkobierców ustawowych *de lege lata* i *de lege ferenda*, „Przeгляд Sądowy” 2008, nr 1, s. 95.

wiedliwości, jak na przykład w sytuacji, gdy w trakcie tragicznego wypadku giną rodzice, a wkrótce potem – skutek odniesionych w wypadku obrażeń – ich jedyne małe dziecko. Spadkobiercą ustawowym, bez możliwości odrzucenia spadku, była w tym wypadku gmina, a nie mogli być żyjący dziadkowie małego spadkodawcy (będący rodzicami małżonków, którzy zginęli w wypadku)¹³. Stąd przedstawiciele nauki, reagując m.in. na stanowisko Rzecznika Praw Obywatelskich, wskazywali na propozycje zmiany obowiązujących przepisów. Przypomniano m.in. postulowany w Polsce od wielu lat pogląd wyrażający opinię o konieczności zaliczenia w krąg spadkobierców ustawowych jego wychowawców¹⁴. Rozważano także takie osoby, które sprawowały nad zmarłym faktyczną opiekę¹⁵. Niektóre głosy manifestowały potrzebę wprowadzenia do kręgu spadkobierców osób ze związków partnerskich tej samej płci. Dyskutowano możliwość wprowadzenia rozwiązania, stosownie do którego dziedziczyliby po sobie konkubenci, czyli osoby pozostające w pożyciu analogicznym do małżeńskiego, tyle że pozbawionym legalnego węzła. Wskazywano również na konieczność dziedziczenia dziadków spadkodawcy i ich zstępnych oraz – co istotne z punktu widzenia niniejszej wypowiedzi – możliwość wprowadzenia do kręgu spadkobierców ustawowych grupy osób należących do kategorii „dziecko małżonka spadkodawcy”¹⁶.

Ustawą z dnia 2 kwietnia 2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny¹⁷ ustawodawca poszerzył krąg spadkobierców ustawowych o dziadków spadkodawcy i ich zstępnych oraz o dzieci małżonka spadkodawcy. Przepisowi art. 934 kc. nadano nowe brzmienie: „Art. 934 § 1 W braku zstępnych, małżonka, rodziców, rodzeństwa i zstępnych rodzeństwa spadkodawcy cały spadek przypada dziadkom spadkodawcy; dziedziczą oni w częściach równych. § 2. Jeżeli któreś z dziadków spadkodawcy nie dożyło otwarcia spadku, udział spadkowy, który by mu przypadał, przypada jego zstępnym. Podział tego udziału następuje według zasad, które dotyczą podziału spadku między zstępnych spadkodawcy. § 3. W braku zstępnych tego z dziadków, który nie dożył otwarcia spadku, udział spadkowy, który by mu przypadał, przypada pozostałym dziadkom w częściach równych.” Do kodeksu cywilnego dodano zaś przepis art. 934¹ kc. o treści: „W braku małżonka spadkodawcy i krewnych, powołanych do dziedziczenia z ustawy, spadek przypada w częściach równych tym dzieciom małżonka spadkodawcy, których żadne z rodziców nie dożyło chwili otwarcia

13 Zob. M. Piasecka-Sobkiewicz, *Zamiast gminy dziedziczą dziadkowie*, „Gazeta Prawna” 2007, nr 19; *idem*, *Dziadek będzie dziedziczył po wnuku*, „Gazeta Prawna” 2007, nr 42.

14 Por. J. Gwiazdomorski, *Dziedziczenie ustawowe według projektu kodeksu cywilnego PRL*, (w:) J. Wasilkowski (red.), *Materiały dyskusyjne do projektu kodeksu cywilnego PRL*, Warszawa 1955, s. 230; S. Wójcik, *Ochrona interesów jednostki w polskim prawie spadkowym w zakresie powołania do dziedziczenia*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” 1981, nr 98, s. 180 i n.

15 M. Załucki, *Krąg...*, *op. cit.*, s. 96.

16 *Zamiast wielu zob. ibidem*, s. 99 i n.

17 Dz.U. Nr 79, poz. 662.

spadku”. Tym samym wprowadzono do prawa polskiego regulację, wedle której do kręgu spadkobierców dziedziczących spadek z ustawy zalicza się także dzieci małżonka spadkodawcy (pasierbów). Nie chodzi tutaj jednak o wszystkie dzieci małżonka spadkodawcy, ale tylko te wskazane w treści art. 934¹ kc., czyli te, których żadne z rodziców nie dożyło chwili otwarcia spadku.

3. Według treści art. 934¹ kc. w poczet kręgu spadkobierców ustawowych po zmarłym wchodzi dziecko małżonka spadkodawcy, ale tylko wówczas gdy jego oboje rodzice nie dożyli otwarcia spadku. *Prima facie* regulacja ta jest precyzyjna, a jej skutkiem jest poszerzenie kręgu spadkobierców ustawowych o pasierbów spadkodawcy. Szczegółowa analiza tego rozwiązania prowadzi jednak do konieczności rozstrzygnięcia kilku wątpliwości, tak natury teoretycznoprawnej, jak i praktycznej. Po pierwsze, mimo iż postulat poszerzenia kręgu spadkobierców ustawowych, w tym właśnie o pasierbów spadkodawcy, wydaje się godny poparcia, to jednak szczegółowe rozwiązania zaproponowane przez naszego ustawodawcę niekoniecznie realizują funkcje prawa spadkowego. Po drugie, warunek aby żadne z rodziców pasierba nie dożyło otwarcia spadku może prowadzić w praktyce do rozwiązań, które nie zawsze będą akceptowane społecznie, choćby w sytuacji, gdy pasierb mieszkał ze zmarłym w jednym gospodarstwie domowym, a nie miał kontaktu z pozostającym przy życiu rodzicem. Nie jest także jasne jak należy traktować tych rodziców spadkodawcy, w stosunku do których na tle przepisów prawa spadkowego przyjmuje się fikcję śmierci. Wreszcie, nie bardzo wiadomo, jaki tak naprawdę jest zakres terminu „dziecko małżonka spadkodawcy”, choćby w kontekście tego, iż spadkodawca za życia mógł zawrzeć kilka małżeństw i w każdym z nich jego małżonek mógł już mieć dzieci z innego związku. Czy wszystkie te dzieci należy zaliczyć do kręgu spadkobierców ustawowych, czy też chodzi tutaj o ostatnie małżeństwo spadkodawcy istniejące w chwili jego śmierci?

4. Mając powyższe na uwadze wskazać trzeba, iż sprawa *ratio legis* dziedziczenia ustawowego pasierbów jest problematyczna, zwłaszcza w kontekście funkcji, jakie powinno pełnić prawo spadkowe (m.in. spajanie więzi rodzinnych, zachęta do gromadzenia majątku, pozostawienie majątku w rękach prywatnych). Uzasadnienie dla tej regulacji odnajdywane jest co najmniej w kilku koncepcjach. Za zaliczeniem pasierbów do kręgu spadkobierców ustawowych przemawia stosunek bliskości, jaki ma istnieć pomiędzy dziećmi małżonka spadkodawcy a nim samym¹⁸. Nadto wskazywane jest, iż taka regulacja jest konieczna ze względu na postulat spójności regulacji z zakresu prawa rodzinnego i spadkowego, gdyż przepis art. 144 k.r.o. pozwala na żądanie alimentów dziecka w stosunku do małżonka rodzica i na odwrót¹⁹. Pod-

18 Por. W. Borysiak, (w:) K. Osajda (red.), Kodeks cywilny. Komentarz, Warszawa 2017, kom. do art. 934¹, nb. 2, Legalis/el.

19 M. Pazdan, O potrzebie i kierunkach zmian dziedziczenia ustawowego w polskim prawie cywilnym, „Rejent” 2005, nr 9, s. 20.

kreśla się także, iż za tym rozwiązaniem przemawiają względy słuszności, w tym przyczynianie się małżonka spadkodawcy do powstawania majątku spadkowego²⁰. Wreszcie komentujący odwołują się do zasady pozostawienia majątku w rękach prywatnych *mortis causa*²¹. Na tle art. 934¹ kc., w ocenie niektórych, takie *ratio legis* nie zostało osiągnięte²². Powołanie do dziedziczenia według treści 934¹ kc. nie gwarantuje bowiem satysfakcjonującego prawdopodobieństwa powołania do dziedziczenia osób, które łączyłyby ze spadkodawcą rzeczywiste względy bliskości. Aktualne brzmienie obowiązujących przepisów pozwala na rozwiązania przypadkowe w praktyce. W doktrynie powoływany jest choćby przykład, gdzie spadkodawca nieposiadający innych krewnych ma małżonkę, która zachodzi w ciążę w wyniku zdrady małżeńskiej. Po urodzeniu dziecka małżonkowie rozwodzą się, spadkodawca zaprzecza jego ojcostwu. Jeżeli rodzice takiego dziecka zmarli przed spadkodawcą, to na tle art. 934¹ kc. **będzie ono powołane do dziedziczenia**²³. Takie rozwiązanie *prima facie* nie wydaje się zaś trafne, wszak dziedziczenie nastąpi po spadkodawcy, który zaprzeczył ojcostwu. Ze względów słusznościowych może to być porównywalne do sytuacji, w której dziedziczyć ma osoba niegodna dziedziczenia. Nie jest to pożądane. Istnienie rzeczywistej więzi pomiędzy spadkodawcą a spadkobiercą winno być tutaj co do zasady wymagane. W praktyce zaś taka więź pomiędzy spadkodawcą a pasierbem niekoniecznie istnieje. Jedynym argumentem, który wówczas przemawia za obecnym kształtem przepisów o dziedziczeniu ustawowym, jak się wydaje, jest wartość, którą stanowi pozostawienie majątku w rękach prywatnych. Jak można sądzić, zachowanie własności jako prywatnej, czasem nawet w przypadkowych rękach, to rozwiązanie bardziej pożądane niż dziedziczenie majątku prywatnego przez gminę czy Skarb Państwa. Przejawem dorozumianej woli spadkodawcy na gruncie unormowania dziedziczenia ustawowego, a zatem hipotetycznej woli statystycznego spadkodawcy, powinno być powołanie do dziedziczenia osób, które łączyły ze spadkodawcą określone więzi formalne, tak by odsunąć od dziedziczenia podmioty publiczne²⁴. Istnienie takiej więzi niejednokrotnie będzie jednak niemożliwe do wykazania. To zaś ustawodawca winien zdecydować, czy pozostawienie majątku w rękach prywatnych jest wartością, którą na tle konkretnego rozwiązania prawnospadkowego należy

20 Poglądy te zestawia J. Biernat, Dzieci małżonka spadkodawcy, których żadne z rodziców nie dożyło chwili otwarcia spadku jako spadkobiercy ustawowi, (w:) J. Pisuliński, P. Tereszkiwicz, F. Zoll (red.), Rozprawy z prawa cywilnego, własności intelektualnej i prawa prywatnego międzynarodowego. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Bogusławowi Gawlikowi, Warszawa 2012, s. 490.

21 M. Załucki, Krąg..., *op. cit.*, s. 99.

22 Zob. np. W. Żukowski, Projektowana nowelizacja przepisów regulujących dziedziczenie ustawowe, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2008, nr 1, s. 268 i n.

23 Tak: W. Borysiak, Kodeks cywilny..., *op. cit.*, kom. do art. Art. 934¹, nb. 23, Legalis/el.

24 M. Załucki, Krąg..., *op. cit.*, s. 96 i n.

chronić. W tym zakresie aktualny kształt stosunków społecznych zdaje się przemawiać właśnie za takim rozwiązaniem. Z pewnością jest to jednak kontrowersyjne.

5. Z kolei również warunek, aby żadne z rodziców pasierba nie dożyło otwarcia spadku, może prowadzić w praktyce do rozwiązań, które nie zawsze będą akceptowane społecznie, choćby w sytuacji, gdy pasierb mieszkał ze zmarłym w jednym gospodarstwie domowym, a nie miał kontaktu z pozostającym przy życiu rodzicem. Rozwiązanie to nie wydaje się potrzebne i jak można sądzić jest wadą przyjętego unormowania. Dopuszczenie do dziedziczenia jedynie tych pasierbów, których żadne z rodziców nie dożyło chwili otwarcia spadku po spadkodawcy, nie wydaje się uzasadnione. Przykładem wskazywanym w doktrynie kwestionującym to rozwiązanie jest choćby sytuacja, w której małżeństwo rodziców pasierba rozpadło się tuż po jego urodzeniu, a ojciec został skazany na karę pozbawienia wolności za znęcanie się nad rodziną. Matka pasierba sprawująca opiekę nad dzieckiem wychodzi za mąż za spadkodawcę, pasierb zaś wychowuje się u niego i nie utrzymuje żadnego kontaktu ze swoim biologicznym ojcem. Niezrozumiałe jest w takim wypadku, dlaczego dziedziczenie pasierba po małżonku jego rodzica, z którym się wychowywał, ma zależeć tylko od tego, czy jego drugi rodzic jeszcze żyje²⁵. W przyszłości wymaga to zmiany polegającej na usunięciu warunku niedożycia otwarcia spadku przez rodzica pasierba spadkodawcy.

Sam warunek niedożycia otwarcia spadku rodzi zresztą jeszcze inne wątpliwości. Mianowicie nie jest jasne, czy dotyczy również tych rodziców spadkodawcy, w stosunku do których na tle przepisów prawa spadkowego przyjmuje się fikcję śmierci (np. odrzucił spadek po spadkodawcy). O ile w nauce prawa wyrażono takie zapatrywanie²⁶, o tyle w świetle brzmienia art. 934¹ kc. nie jest to oczywiste. Wprowadzenie fikcji śmierci na gruncie jednych przepisów prawa spadkowego nie oznacza automatycznie ich stosowania w całym prawie spadkowym²⁷. To także przemawia za usunięciem warunku niedożycia otwarcia spadku z treści art. 934¹ kc.

6. Trudności interpretacyjne związane są też z ustaleniem, o które dzieci chodzi w treści komentowanego przepisu. Jak wiadomo, w chwili śmierci spadkodawca może pozostawać tylko w jednym związku małżeńskim. Mogłoby to oznaczać, iż tylko dzieci małżonka z ostatniego, istniejącego w chwili śmierci małżeństwa objęte są dyspozycją przepisu art. 934¹ kc. Tymczasem, jak wskazuje doktryna, dziedziczenie przez pasierbów spadku po spadkodawcy opiera się nie na istnieniu pomiędzy nimi więzów krwi, ale na istnieniu pomiędzy nimi stosunku prawnego powinowactwa. Stosunek ten powstaje w chwili zawarcia małżeństwa pomiędzy rodzicem

25 Tak trafnie W. Borysiak, *Kodeks cywilny...*, *op. cit.*, kom. do art. Art. 934¹, nb. 3, Legalis/el.

26 Por. E. Skowrońska-Bocian, J. Wierciński, *Kodeks cywilny. Komentarz. Spadki*, red. J. Gudowski, Warszawa 2013, s. 89-90.

27 Por. J. Biernat, *Dzieci...*, *op. cit.*, s. 496.

pasierba a spadkodawcą i trwa on, w myśl wyraźnego brzmienia art. 618 § 1 zd. 2 k.r.o., także po ustaniu małżeństwa pomiędzy spadkodawcą a jego małżonkiem będącym rodzicem pasierba²⁸. W ocenie przedstawicieli nauki oznaczać to musi, iż jeżeli spadkodawca za swego życia wstąpił w kilka związków małżeńskich, to dzieci każdego z jego małżonków, które nie są jego dziećmi, objęte są dyspozycją przepisu art. 934¹ kc. To z kolei budzi dalsze wątpliwości, zwłaszcza w kontekście uzasadnienia dla istnienia tego rodzaju regulacji, gdy do dziedziczenia po zmarłym powoływane z ustawy będą osoby, z którymi – jak można w typowej sytuacji założyć – nie miał on jakiegokolwiek kontaktu. Jak zaś można sądzić, podstawowe funkcje prawa spadkowego byłyby zrealizowane wówczas, gdyby na tle art. 934¹ kc. chodziło o osoby, z którymi spadkodawcę łączyła określona więź. Przemawiać to powinno za poglądem, iż według brzmienia tego przepisu chodzi o ostateczne małżeństwo, istniejące w chwili śmierci spadkodawcy. Wymaga to jednak doprecyzowania legislacyjnego.

7. Przyszły kształt przepisów kodeksu cywilnego z zakresu dziedziczenia ustawowego winien uwzględniać fakt, iż brak szerszej dyskusji przed wejściem danego rozwiązania normatywnego w życie może prowadzić do niepożądanych skutków, w tym siał wątpliwości, które na tle stosunków *mortis causa* występować nie powinny. Wskazane powyżej niedostatki regulacji treści art. 934¹ kc. sugerują konieczność pewnych zmian legislacyjnych. Nie powinno się to jednak odbywać *ad hoc*, ale po dyskusji obejmującej całość problematyki dziedziczenia ustawowego w prawie polskim. Koncepcja, wedle której do kręgu spadkobierców ustawowych zmarłego należą dzieci jego małżonka, wydaje się zasadna, zwłaszcza gdyby ustawodawca akceptował stanowisko, że pozostawanie majątku w rękach prywatnych *mortis causa* jest wartością, którą przepisy prawa spadkowego powinny chronić. Wszystko zależy jednak od aktualnych potrzeb społecznych, które przed jakimikolwiek zmianami ustawodawczymi należałoby zbadać.

BIBLIOGRAFIA

- Biernat J., Dzieci małżonka spadkodawcy, których żadne z rodziców nie dożyło chwili otwarcia spadku jako spadkobiercy ustawowi, (w:) J. Pisuliński, P. Tereskiewicz, F. Zoll (red.), *Rozprawy z prawa cywilnego, własności intelektualnej i prawa prywatnego międzynarodowego*. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Bogusławowi Gawlikowi, Warszawa 2012.
- Czerwińska H., Gmina jako spadkobierca ustawowy, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2015, nr 34.
- Gwiazdomorski J., Dziedziczenie ustawowe według projektu kodeksu cywilnego PRL, (w:) J. Wasilkowski (red.), *Materiały dyskusyjne do projektu kodeksu cywilnego PRL*, Warszawa 1955.
- Habdas M., Pozycja prawna małżonka spadkodawcy na tle prawno-porównawczym, „Rejent” 2006, nr 2.
- Kordasiewicz B. (red.), *System prawa prywatnego*, t. 10, Prawo spadkowe, Warszawa 2013.

28 W. Borysiak, *Kodeks...*, *op.cit.*, kom. do art. Art. 934¹, nb. 10, Legalis/el.

- Lagarde P., *Présentation du règlement sur les successions*, (w:) G. Khairallah, M. Revillard *Droit Européen des successions internationales. Le règlement du 4 juillet 2012*, Paris 2013.
- Osajda K. (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2017.
- Pazdan J., *Ku jednolitemu międzynarodowemu prawu spadkowemu*, „Rejent” 2005, nr 3.
- Pazdan M., *O potrzebie i kierunkach zmian dziedziczenia ustawowego w polskim prawie cywilnym*, „Rejent” 2005, nr 9.
- Piasecka-Sobkiewicz M., *Zamiast gminy dziedziczą dziadkowie*, „Gazeta Prawna” 2007, nr 19.
- Pintens W., *Towards a ius commune in European Family and Succession Law?*, Cambridge-Antwerp-Portland 2012.
- Radwański Z. (red.), *Zielona Księga. Optymalna wizja Kodeksu cywilnego w Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2006.
- Skowrońska-Bocian E., Wierciński J., *Kodeks cywilny. Komentarz. Spadki*, red. J. Gudowski, Warszawa 2013.
- Wierciński J., *Uwagi o teoretycznych założeniach dziedziczenia ustawowego*, „Studia Prawa Prywatnego” 2009, nr 2.
- Wójcik S., *Ochrona interesów jednostki w polskim prawie spadkowym w zakresie powołania do dziedziczenia*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” 1981, nr 98.
- Wójcik S., Załucki M., *Podstawy prawa cywilnego. Prawo spadkowe*, Warszawa 2015.
- Załucki M., *Krąg spadkobierców ustawowych de lege lata i de lege ferenda*, „Przegląd Sądowy” 2008, nr 1.
- Załucki M., *Uniform European Inheritance Law. Myth, Dream or Reality of the Future*, Kraków 2015.
- Żukowski W., *Projektowana nowelizacja przepisów regulujących dziedziczenie ustawowe*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego 2008”, nr 1.

